

KESERŰ KRISZTINA

A Szent István és a Szent László Kórház rövid története napjainkig

A szerző cikkében rövid áttekintést nyújt a 2007. június 30-án létrejött Egyesített Szent István és Szent László Kórház-Rendelőintézet történetéről, kezdve a két kórház megalapításától, az intézmények fejlődésének, bővítésének legfontosabb mérföldkövein át egészen az egyesülésig. Az összevonás után a két kórház neve megmaradt, de a Szent László Kórház a Szent István Kórház telephelyeként működik tovább, akár a Merényi Gusztáv Kórház és a Jahn Ferenc Rehabilitációs Centrum.

Az Intézmény évente 140 ezer beteget lát el, az összevonásnak köszönhetően széles körű szakmaspecifitással és konzíliáriusi lehetőséggel.

A két kórház története rálátást ad a korabeli egészségügyi ellátás rendszerére, színvonalára, az orvostudomány folyamatos fejlődésére is.

A SZENT ISTVÁN KÓRHÁZ TÖRTÉNETE

1885-ben nyitotta meg kapuit a híres magyar építész, Hauszman Alajos által tervezett Üllői úti Új Kórház, mely csak 1894-ben kapta meg a Szent István Kórház nevet. Az intézményt 1919-ben átmenetileg Semmelweis Közkórház névre keresztelték át, majd 1922-ben ismét Szent István Közkórház nevet kapta.

Kezdetben 8 osztállyal kezdte meg a működését, melyek külön-külön pavilonokban kaptak helyet. Az osztályok összesen 656 beteg befogadására voltak alkalmasak, az alábbi szakterületek szerint: három belgyógyászati osztály, két sebészeti osztály, egy idegosztály, egy bőr- és nemibeteg gondozó osztály és egy ún. rákos osztály.

Korabeli leírások tanúsítják, hogy a kórház gyorsan kinőtte osztályait és a rendelkezésére álló területet: az egymásba nyíló kórtermekben sűrűn, egymás mellett helyezkedtek el az ágyak és az üres területekre szalmazsákokon is betegeket fektettek. A későbbi években tovább fejlődött a kórház infrastruktúrája, ugyanis folyamatosan növekedett az ellátandó betegek száma.

Még a századforduló előtt nyílt meg a prosectura részleg és a gyógyszerertár, valamint kápolnát alakítottak ki a betegek részére. 1889-ben a prosecturán dolgozó PETRIK OTTÓ kórboncnok alapította meg a *Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézetet*, mely 1929-ig a kórház területén működött. Rendszeresen végeztek bakteriológiai mintavételezéseket közegészségügyi céllal, valamint szerológiai vizsgálatokat is.

A gyógyszerertár a jelenleg is meglévő gyógyszerertár helyén nyílt meg, mindössze két helyiséggel, melyet az évek során tovább bővítettek a folyamatosan növekvő gyógyszerellátási igények miatt. Kialakítottak egy infúziós laboratóriumot is két helyiséggel és a korszerű berendezésekkel. Az 1970-es években 593 m²-en, két szinten működött. Jelenleg a kórház területén csak egy elosztó szerepet betöltő, néhány szobából álló gyógyszerertár működik, a Központi Gyógyszerertár a Szent László Kórház telephelyén működik különálló épületben.

1907-ben gyermekosztállyal bővült a kórház, melyet HAINISS GÉZA vezetett, és akit 1966-ban áthelyeztek az *Apáthy István Gyermekkórház*ba. A gyermekosztályon gyermeksebészeti részleg is működött. Ez 1934-ben önálló egységgé alakult át BÁRDOSSY ISTVÁN vezetésével

1911-ben megnyitották két belgyógyászati és egy sebészeti osztállyal a Telepy utcai részleget, melyet 1932-ben megszüntettek.

1922-ben a BAKAY LAJOS által vezetett Sebészeti Klinika költözött a kórházba, melyet 1924-ben Pécsre költöztettek vissza.

1935-ben, a kórház fennállásának 50. évfordulóján, szemben az alapításkori 8 osztállyal és 656 ágygal, az intézmény 14 osztállyal és 1476 ágygal működött. Az eltelt 50 év során a betegforgalom több mint 3,5-szörösére nőtt.

A második világháború éveiben újabb osztályokkal bővítették a kórházat, megnyílt a szájsebészeti osztály, és külső telephelyként a Jászberényi úti szülő- és nőbeteg osztály, valamint a Maglódi Úti Közkórház csatlakozott az intézményhez. A háborús károk érintették a kórház épületeit is, a műtéteket a pincékben orvostanhallgatók végezték, és biztosították a kórház folyamatos működését.

1945-ben nyitották meg az Urológiai osztályt, 1950-ben pedig az országban elsőként Gyermek bőrbeteg osztályt alapítottak, amelynek munkáját 1968-ban a Heim Pál Kórház vette át. A bőrgyógyászati osztály egyedülálló volt abban a tekintetben is, hogy közreműködtek az égési, majd később traumatológiai ellátást nyújtó osztályok megalapításában.

1952-ben egységesítették a fül-orr-gégészeti ellátást, és még ebben az évben megkezdte működését az *Országos Munkaegészségügyi Intézet Foglalkozási Betegségek Belgyógyászati osztálya*.

1957-ben alakult meg a Kardiológiai Laboratórium, a következő évben Országos Kardiológiai Intézeté alakult, melynek vezetője GOTTSEGEN GYÖRGY professzor volt. 1977-ben kezdte meg önálló működését az *Országos Kardiológiai Intézet*.

1970-től *Kórházhygiénés Osztályt* alapítottak, melynek első higiénikus főorvosa KISS JÓZSEF volt, akit 1979-ben KIRÁLY LÍVIA, majd PETRÁS GYÖZÖ váltott fel. A törvényi szabályozásnak megfelelően az osztályon dolgozók ellenőrizték a fertőtlenítőszeres használatát, a sterilizáló berendezések megfelelő működtetését, valamint az osztályokon rendszeres kórházhygiénés ellenőrzéseket és oktatást is tartottak.

Külön kiemelendő, hogy a kórház területén a 70-es évektől kezdődően bölcsőde és óvoda is működött, melyek közül az óvoda 2011-ig üzemelt.

1985-ben ünnepelte a Szent István Kórház fennállásának 100. évfordulóját, a jubileumi ünnepségen a kórház történetét BALÁZS TAMÁS ismertette, és az alkalomra egy emlékérem is készült.

A magyar orvostudomány számos kiemelkedő szaktekintélye dolgozott a kórházban, néhányukat ebben a cikkben is megemlítem - a terjedelem adta korlátok miatt a teljesség igénye nélkül: ÁDÁM LAJOS, BAKAY LAJOS DONÁTH GYULA, JOHAN BÉLA, KORÁNYI SÁNDOR, PÓLYA JENŐ, MANSFELD OTTÓ, REGÖLY-MÉREI JÁNOS, SEBESTYÉN GYULA.

A SZENT LÁSZLÓ KÓRHÁZ

1894-ben, KAUSER JÓZSEF műépítész tervei alapján épült és fogadta első betegeit a 200 ágygal rendelkező Szent László Kórház, amely akkor a Fővárosi Szent Rókus Kórház kihelyezett osztálya volt. KALOCSAY KÁLMÁN professzor írta „Az új kórház valóságos luxus szanatórium volt.” Egy-egy betegre 100 m³ légtér jutott. A kórtermek a korabeli lehetőségekhez mérten

klimatizáltak voltak: a levegő a föld alatti folyosókon át a szobákban lévő kürtőkön keresztül nyáron hideg, télen meleg levegőt juttatott a kórtermekbe.

A betegeket külön felvételi helyiségben vették fel, volt ételmezési, fertőtlenítő épülete, mosodája, prosecturája a kórháznak, továbbá kocsiszínnel és istállóval is rendelkezett. Kezdetben főleg scarlatinás, diphtériás, kanyarós, pertussisos és hastífuszos betegeket kezeltek.

1899-ben a kapacitás bővítése céljából a kórház mellé építettek egy másik, három épületből álló kórházat, melyet Szent Gellért Kórháznak neveztek el, és csak 1917-ben egyesítették a két intézményt Szent László Kórház néven. Az egyik pavilonban volt a betegfelvétel, a másikban az elkülönítés, a harmadikban pedig variolás betegeket kezeltek. A két kórházban összesen 5 orvos dolgozott (1 főorvos, 1 alorvos és 3 segédorvos).

A betegek számának folyamatos növekedésével a pavilonok egyre zsúfoltabbá váltak, és gyakoriak voltak a betegek közötti keresztfertőzések.

1912-ben újabb négy pavilont építettek, amelyeket a meglévőkkel együtt kisebb kórtermekre osztottak fel, ajtókkal láttak el, valamint mellékhelyiségekkel. Így lehetőség nyílt a betegek izolációjára is. Ezek az intézkedések hozzájárultak a halálozási mutatók javulásához.

Az első világháború éveiben további nyolc ún. „lazarettet” építettek a Szent Gellért Kórházhoz. Ezek alapozás nélküli, gerendavázazs építmények voltak, melyeket kátránypapírral fedtek. A gerendákat deszkák borították, és a réseket salakkal töltötték ki.

Megjelentek a Shiga-dysenteriás, erysipelasos, rühös, kiütéses typhusos, kolerás betegek. Az 1918-19-ben az egész világon végigsöprő influenza pandémia során felvett majd ötezer beteg közül minden ötödik meghalt. További 8 barakkot tákoltak össze deszkákból, melyeket „szőrös” barakkoknak neveztek a gyalulatlan deszkákból kiálló szálkák miatt. Ezek az építmények 80-100 beteg befogadására voltak alkalmasak, mindenféle izolációs lehetőséget nélkülözve.

1928-ban elkészült az első röntgenfelvétel, 1933-ban pedig független laboratóriumi részleget alakítottak ki az akkor már 2000 ágygal rendelkező kórházban. Jelentős fejlődés volt ez a kórház életében, hiszen önálló diagnosztikai eszközökkel rendelkezett.

Az 1930-as években kezdődött meg a kórház területének parkosítása, az akkori vezetés (FURKA SÁNDOR, BÉZI ISTVÁN) utasítására.

1938-ban számos új épületet adtak át, folyamatosan bontották le a lazaretteket, csökkent a keresztfertőzések száma.

1944-ben bombatámadás érte a kórházat, 11 épület vált használhatatlanná és több mint 200 ember hunyt el, betegek és dolgozók egyaránt. A kórházat evakuálták és 1945-ben ismét megnyitottak néhány épületet.

A háború utáni években a penicillinterápia a skarlát, míg a szulfonamidok az erysipelas lefolyását enyhítették. A diphteria elleni védőoltás bevezetésének hatására is jelentősen csökkent a betegek száma, az antitoxin pedig a halálozások számát csökkentette. Leírások szerint három nagy járvány söpört végig a lakosságon: meningitis, kiütéses typhus és Shigella dysenteria. A kiütéses typhust valószínűleg a Don-kanyarból hazatérő katonák hozták be, míg a dysenteriát a lakosság „ukrán”-nak hívta, feltételezve, hogy az ukrán hadsereg katonái hurcolták be az országba. Valószínűbb azonban, hogy inkább az ország katasztrofális higiénés állapota okolható.

1950-ben a kórházat tovább bővítették gyógyszerházzal, kutató laboratóriummal és könyvtárral.

1957-59. között két nagy gyermekbénulás járvány söpört végig az országon és járványonként 2000 paralízises beteget kezeltek. CSAPÓ JÓZSEF professzor élharcosa volt a vakcinációnak, és az 1957-es járvány után azért küzdött, hogy bevezessék az országban az akkor már elérhető Salk vakcinát, amely talán megelőzhette, vagy tompíthatta volna az 1959-es járvány erejét. A kórházban létrehoztak hat vastüdő részleget, 150 lélegeztető készülékkel.

1963-ban egy miniszteri rendelet a kórházat a fertőző betegek országos ellátásának szakmai irányításával bízta meg, és az mind a mai napig nagyon magas szakmai színvonalon látja el tevékenységét.

1961-1980. között a kötelező védőoltásokkal a klasszikus fertőző betegségek járványos előfordulása megszűnt. Főként skarlát, hasmenés, influenza és járványos májgyulladás miatt kezelték a betegeket 800 ágyon, 1300 kórházi dolgozó közreműködésével. Előtérbe kerültek az invazív diagnosztikus és terápiás eljárások, melyek során felfigyeltek a iatrogén fertőzések terjedésére. Az országban elsőként a kórházban dolgozó LOSONCZY GYÖRGY foglalkozott a iatrogén infekciók problémakörével, és alapozta meg a mai magyar infekciókontroll tevékenységét.

1981-ben egy új épület készült el 338 ággyal, itt kapott helyet a radiológia, a Gyermekgyógyászati osztály és néhány felnőtt osztály. A kórház oktató kórház lett, a tudományos és gyógyító tevékenységet a *Magyar Infektológiai Társaság* koordinálta.

Új kihívást jelentett a HIV pozitív betegek kezelése, akiket mind a mai napig az ország egész területéről fogadnak.

1994-ben a Szent László Kórház alapításának Centenárium ünnepsége során tudományos ülést tartottak.

Napjainkban élen jár a kórház a csontvelő transzplantáció, a haematológia, valamint a szaporodó kórházi fertőzések korszerű infekciókontrollja és kezelése területén.

IRODALOM

- A Szent László Kórház Alapításának Centenárium. Tudományos Ülés, 1994. október 21-22.
- A 75 éves István Kórház jubiláris ünnepségei, 1960. szeptember-október. Budapest, 1961.
- ALDÖLDY Z.: *Johan Béla (1889-1983)*. Orvosi Hetilap, 1983.
- BALÁZS T. (szerk.): *A Budapest Fővárosi István Kórház történetének 100 éve 1885-1985*, 1985.
- BALÁZS T.: *Néhány gondolat az „egészségügyi integráció” tapasztalatairól*. Egészségügyi. Munka, 1983.
- BEZERÉDYNÉ HERTELENDY M., HENCZ A., ZALÁNYI S.: *Évszázados küzdelem hazánk egészségügyéért*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967.
- HAUSZMANN A.: *Kórházépítési tanulmányok*. Budapest, 1881.
- KALOCSAY K.: *László Kórház évkönyvei 1959-60, 1961-62, 1963-64*
- KAPRONCZAY K.: *A magyar kórházügy fejlődése*. Eü. Munka. 1983.
- KATONA I., DOMBI Z.: *Fővárosi István Kórház, 1945-1970*. Budapest, 1970.

A szerző elérhetősége:

dr. Keserő Krisztina

epidemiológus

e-mail: keseru.krisztina@gmail.com